Цана асобнага нумару 20 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 32 (179) Вільня, Серада 27 Чэрвеня 1928 г. Год IV.

СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Беларускі Народ!

Зямля сялянству бяз выкупу!

АДРЭС РЭДАКЦЫІ І АДМІНІСТРАЦЫІ:
Вільня, Вострабрамская вул. № 8, кв. 1.
(Wilno, ulica Ostrobramska Nr. 8, m. 1).
Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадз. апрача сьвята.
Рэдактар прыймае ад 12-ай да 2-ой гадзіны.

Орган Беларускага Сялянскага Саюзу.
Беларуская палітычная, грамадзкая, літэратурная і гаспадарчая газэта.
— ВЫХОДЗЕ Ў СЕРАДУ І СУБОТУ. —

ПАДПІСКА:
На адзін месяц — 1 злоты, на тры месяцы — 3 зл., на шэсьць месяцаў — 4 зл., на год — 8 зл.
Для заграніцы удвая даражэй.
Аплата надрукаванага [illegible] ад Рэдакцыі.

„Беларусы“.

Пад гэткім загалоўкам польская эндэцкая газэта „Dzien. Wileński“ зьмясьціла артыкул, у якім абгаварвае «пасьпехі» санацыі (пасьлямаёвых уладароў) у галіне палітыкі адносна нацыянальных меншасьцяў. Хоць гэтая часопісь выразна варожа выступае проці ўсялякіх праяваў беларускага руху, аднак падаём ніжэй некалькі характэрных сказаў з гэнага артыкулу.

«Урадам, што папераджалі маёвы пераварот, стаўлялі ніадзін закід душэньня нацыянальных меншасьцяў, што ў консэквэнцыі мусела выклікаць варожыя іхныя адносіны да польскае дзяржаўнасьці. Але вось пасьля маёвага пераварату настаў новы курс у палітыцы адносна нацыянальных меншасьцяў. Урад «сільнае рукі» цьвярдым быў і «сільным» адносна палякоў—адносна да меншасьцяў уступлівым і слабым». Далей гаворыцца аб складзе беларускага прадстаўніцтва ў Сойме. Пасьля характэрыстыкі паслоў са «Змаганьня» Dz. Wil. піша наступнае:

«Але цяперашні ўрад называецца-ж «урадам цьвярдой рукі». Бо выказаў гэта ў часе апошніх выбараў: у Лідзкім вокрузе сьпісак Грамады (і сьпісак № 18—Рэд.) быў скасаваны, а на яго месца выстаўлены быццам палянафільскі сьпісак п. Станкевіча. З гэтага якраз сьпіску выразна падтрымліванага афіцыяльнымі дзейнікамі, увайшоў у Сойм пасол Валынец, які маючы ўжо пасольскі мандат у кішані, адвярнуўся ад сваіх нядаўных апякуноў»...

«Адносіны беларускіх паслоў, якія ўвайшлі ў Сойм і Сэнат са сьпіску «нацыянальных меншасьцяў» да польскае дзяржавы зусім ня ёсьць лепшымі».

«Ужо сама прысутнасьць тут такіх паслоў як Рагуля, Ярэміч ды „істінно-рускій“ сэнатар Багдановіч гавора за сябе. Ультра радыкальная праграма Беларускага Сялянскага Саюзу Рагулі—Ярэміча ды Беларускай Хадэцыі, іх незакелзаны нацыяналізм з гары выключаюць магчымасьць якога небудзь паразуменьня з імі і дзяржаўнага супрацоўніцтва».

«Вось так маем перад сабою беларускае парляманцкае прадстаўніцтва, праўда, падзеленае на паасобныя групы, якія калі-не-калі нат змагаюцца між сабою, аднак зусім салідарныя ў вадным: у барацьбе з польскай дзяржаўнасьцю».

«Аднак-жа так шмат гаварылася аб стварэньні сярод Беларусаў умерканага кірунку, палянафільскага... і ня толькі гаварылася але выдана на гэтую мэту аграмадныя сумы. А ў рэзультаце ня толькі ня маем у Сойме і Сэнаце аніводнага прадстаўніка гэтага кірунку, але, як можна разумець з галасоў беларускае прэсы цэлая палянафільская акцыя сярод Беларусаў ёсьць у заніку і падобна праўдзе, як усялякія пачыны санацыйныя, скончыцца поўным правалам».

З вышэй зьмешчанага бачым, што польская шовіністычная часопісь нападае на кіруючыя дзейнікі за «новы курс» у палітыцы адносна нацыянальных меншасьцяў і як аргумэнт проці гэтага „новага курсу“ выстаўляе склад беларускага прадстаўніцтва ў Сойме (выключаючы Янку Станкевіча), якое ня хочаісьці на ніякае паразуменьне.

Каб яшчэ раз уясьніць сабе беларускую справу пад Польшчаю трэба прыпомніць наступнае. Усім ведама, якое становішча ў Сойме заняло першае беларускае парляманцкае прадстаўніцтва, якое складалася з 14 сяброў—паслоў і сэнатараў. Аднак-жа гэта становішча выклікала не рэформы на карысьць Беларусаў, а „успакаеньне“. Урад ген. Сікорскага першы пайшоў па лініі ўціску Беларусаў, не выконваючы нічагусенькі са сваіх дэкляраваньняў. Нічога дзіўнага, што Беларускі Пасольскі Клюб быў прымушаны перайсьці ў апазыцыю, з якой ня зыйшоў да канца кадэнцыі Сойму.

Ці беларускія паслы вінаваты былі ў тым, што ў змаганьні за родную школу і зямлю для беларускага сялянства атрымалі ад тагочаснага Сойму і ўрадаў Вітасоў і Грабскіх языковыя ўставы і ўставу аб парцэляцыі і асадніцтве?! Ці ня ясна з гэтага вынікае, што беларускую справу прайгралі самі польскія тагочасныя ўрады і кіруючыя дзейнікі!? Тады, шовіністычны чад, які панаваў сярод польскіх кіруючых дзейнікаў, а галоўным чынам сярод эндэкаў — прыхільнікаў „Dziennika Wileńskiego“, думаў зьліквідаваць беларускую справу дарогаю ўціску ўсялякіх праяваў беларускага нацыянальнага адраджэнскага руху. Жыцьцё паказала, што гэтая дарога сталася бязмэтнаю, бо ня прынясла пажаданых рэзультатаў. Беларускі рух ня толькі не аслабеў, але шмат узмацаваўся.

І вось, у гэтым часе калі замест зямельнае рэформы выконвалася ўстава аб парцэляцыі і асадніцтве, а замест адчыненьня 412 беларускіх школ на аснове выданага языковага закону, адбывалася „badanie“ школьных дэклярацыяў,—прыходзе маёвы пераварот і настае «новы курс» адносна справы нацыянальных меншасьцяў. Ці пры гэтым «новым курсе» падумалі аб скасаваньні ўставы аб парцеляцыі і асадніцве і выданьні ўставы аб правядзеньні радыкальнай зямельнай рэформы для мясцовага беззямельнага і малазямельнага сялянства?! Ці пры «новым курсе» адчынены тыя 412 беларускіх школ, на якія былі пададзены школьныя дэкляцацыі, ці адчынена беларуская вучыцельская сэмінарыя, ці выданы дазвол хоць на прыватную вучыцельскую сэмінарыю, ці вучыцельскія курсы, ці беларускія гімназіі атрымалі ўрадовыя субсыдыі і правы публічнасьці?! Ці-ж гэта ўсё можна назваць новым курсам?! Праўда наступіў „новы курс“, але паводле прамовы ў Сойме пасла Ф. Ярэміча—Старшыні Беларускага Пасольскага Клюбу, гэты новы курс выражаецца толькі ў тым, што замест аднаго Паўлюкевіча, які браў за сваю працу «прылічное вознограждение» стварылася некалькі Паўлюкевічаў, Умястоўскіх, Станкевічаў, Міткевічаў і Чатыркаў. Але Беларускі Народ адвярнуўся ад іх і пры выбарах не пайшоў за імі. Мала выдаваць на гэтыя мэты, як піша „Dz. Wil.“, аграмадныя сумы; можна падкупіць адзінак, можна ўзяць на службу групкі з падонкаў грамадзянства, але Беларускі Народ задаволіць можна толькі тады, калі пастуляты фактычных прадстаўнікоў Беларускага Народу—Беларускага Пасольскага Клюбу будуць праведзены ў жыцьцё. Тады не патрэбна будзе шукаць падонкаў грамадзянства, і рабіць з іх палянафільскія групы, выдаючы на іх аграмадныя сумы, якія ложацца цяжкім ярмом на плечы гаротнага сялянства і працоўнае бедноты,

Прамова пасла Ф. Ярэміча

на паседжаньні Сойму 1 чэрвеня с. г.

(*Паводле стэнаграмы*).

(Канчатак).

Цяпер хачу перайсьці да школьніцтва. Учора пан віцэ-міністар пахваліўся тым, што зьменьшыў колькасьць школаў, і сказаў, што далей зьмяньшаць ня будзе. (Голас: сказаў, што будзе павялічваць). Сказаў, што: скарэй будзем павялічваць. А цяпер прадстаўлю тое, як гэтае школьніцтва ў сучаснасьці зьменьшаецца. Тагды, калі ў келецкім ваяводзтве ў 1925-26 г. было 5.537 школ, дык у 1926-27 г. было 5,569, а знача колькасьць іх павялічана. У люблінскім ваяводзтве таксама павялічана на кільканаццаць школаў. У беластоцкім ваяводзтве зьменшана на 200 школ, а ў навагрудзкім — на 80. Ува ўсей Польшчы зьменьшана на 689 школ, а з гэтае лічбы на беларускія абшары прыходзіцца палавіна. А знача, ня гледзячы на тое, што ўрад не дае беларускага школьніцтва, ані дзяржаўных ані прыватных школаў, але-ж коштам беларускіх абшараў нішчыць і тыя школы, якія там былі. Дык вось, паны, ці не зьяўляецца гэта ў запраўднасьці недарэчнасьцю, каб такі народ, як Беларускі, народ двух з палавінаю мільёнаў, да сёняньшняга дня ня меў школы. Ня маем аніводнае вучыцельскае сэмінарыі ня толькі дзяржаўнае, але-ж нават не дазваляюць нам адчыніць прыватную сэмінарыю. Ня маем аніводнае дзяржаўнае гімназіі, маем тры прыватныя гімназіі, якім не даюць публічных правоў. Не прынімаюць да унівэрсытэтаў і наша моладзь мусіць выезджаць у Чэхаславакію, у Літву, а найбольш у Маскву. І зноў пытаю, ці-ж ня вашая віна ў гэтым? А калі тая моладзь прыедзе ў Маскву і будзе там вучыцца і будзе камуністычнаю, ці вы іх выкасуеце са сьпіску грамадзян, калі заявяць калі-небудзь тут свае прэтэнсіі? Калі хочам адчыніць прыватную школу, (урад ня выдае на гэта грошай), але кажа інспэктар: „добра, згаджаемся, але-ж прашу прадставіць мне кандыдатаў на вучыцялёў“. Кандыдатаў прадстаўляюць. І вось было гэтакае здарэньне, што мы прадстаўлялі 12 кандыдатаў і нyводнага не зацьвердзілі: аднаго з прычыны кваліфікацыяў, другога з браку пасьведчаньня аб маральнасьці ці „благонадежности“, не зважаючы на гэта, тыя самыя вучыцялі былі прынятыя інспэктарам, але-ж у польскія школы.

І вось, паны, беларускае школьніцтва зьнішчана. За часоў нямецкіх мелі мы 201 пачаткавую школы, за часоў Сярэдняе Літвы мелі мы толькі на Віленшчыне 400 школаў, а сёньня маем дзьве пачатковыя прыватныя школы, якія ўтрымлівае Беларускі Інстытут Гасп. і Культуры, бо 57 быццам утраквістычных школаў, якія нібы ёсьць, але яны зьяўляюцца ў запраўднасьці не ўтраквістычнымі, а проста — польскімі школамі, бо спэцыяльна да ўтраквістычных школаў прысылаюць вучыцелёў-палякаў і то з Галіцыі, каб ня ведаў ані воднага беларускага слова. (Галасы на лавах нацыянальных меншасьцяў: Знача на паўтара мільёна жыхарства адна школа?). Не, на два з паловаю мільёнаў—дзьве школы. (Галасы: Даволі). Гэта ёсьць вынікі, пане калега Багуслаўскі, пасьля—маёвых урадаў. Ня ведаю, ці Беларускі Народ і далей павінен верыць лёзунгам, ці не!?

Заяўляю іменем Беларускага Народу, што Беларускі Народ лёзунгам ужо ня верыць, а можа верыць толькі чынам. (Голас: пагражае).

А цяпер пераходжу да міністэрства ўнутраніх справаў. Апошнія выбары паказалі нам, што Беларускі Народ ня можа мець сваіх прадстаўнікоў, ня толькі ў самаўрадах, але-ж таксама, ня можа мець, толькі колькі гварантуе яму канстытуцыя і выбарны закон, прадстаўнікоў і ў Сойме. А знача, пазбавілі школьніцтва, пазбавілі самаўраду і захацелі пазбавіць гэтае высокае трыбуны. Гэта ўдалося ня зусім, удалося толькі часткава. Я ня буду гаварыць, бо ня маю сёньня на гэта часу, аб надужыцьцях, але-ж аднак-жа хачу сьцьвердзіць, што тая дэмаралізацыя ўрадоўцаў, тая абсалютная самаволя, якую дапускаў урад у часе выбараў, астаецца і на далей і будзе доўгі, доўгі час, а цярпець будзе ад гэтага Беларус, толькі наш народ. Бо калі можна было ў часе выбараў рабіць, якія толькі жадалася, надужыцьці: кідаць у вастрогі, тварыць судовыя працэсы за тое, што пашыралася легальная літэратура, аддаваць пад суд і прыгаворваць на 6 месяцаў цяжкога вастрогу з пазбаўленьнем правоў на ўсё жыцьцё, дык чаму-ж ня можна будзе тое самае рабіць і заўтра? А дык і сёньня, знача ўжо пасьля выбараў, робіцца таксама. І калі ёсьць гэтакія адносіны, дык ня дзівіцеся, паны, што Беларускі Народ сёньня сымпатызуе Усходу, дзе аднак-жа ён сёе - тое мае.

Ці паны думаеце, што ўсякімі шопкамі, як тут, напрыклад, пан старшыня Лявіцкі гаварыў, сьвісткамі і паперы можаце вырашыць беларускую справу. Думаеце, паны, што 12 мільёнаў Беларускага Народу, які жыве на вялікіх абшарах, дасца даканаць яго і дасца скалянізаваць і вынарадавіць? Там на Усходзе, сёньня Беларускі Народ таксама вядзе барацьбу, каб, вырваць ад Масквы тое, што яму слушна належыць. Мы тут змагаліся, і што праўды да гэтага часу без вынікаў, можа без рэальных вынікаў аднак-жа сьцьверджаю, што тое чым мы Беларусы былі ў 1919-1920 г., і тое, чым ёсьць цяпер, гэта—неба і зямля, бо наш селянін сёньня ўжо сьвядомы адносна сваей нацыянальнасьці, сьвядомы адносна сваіх правоў і ведае чаго дамагаецца. І ніякімі спосабамі, паны, не заглушыце гэтага і, паны ідэі, Грабскіх ня зьдзейсьніце, бо ідэя палянізацыі і каланізацыі збанкрутавала, збанкрутавала на заўсёды. Паны, самыя гэта ўжо бачыце, далей так быць ня можа!

А цяпер буду гаварыць аб зямельнай рэформе.

Наш край зьяўляецца земляробскім і найбольш нас цікавіць зямельнае пытаньне. Перад вайною калі яшчэ былі маёнткі, дык селянін меў адно з двух або ішоў да маёнтку і браў кавалак зямлі ўарэнду, або ішоў на работу ў маёнтак каб зарабіць які грош, і сяк-так жыў, а галоўнае меў надзею, што прыдзе час і ён дастане кавалак зямлі. А цяпер, паны зрабілі тое, што маёнткі часткава хоць і распарцэлявалі, але аддалі асадніцтву, а селянін сёньня ня мае дзе нават зарабіць, няма дзе ўзяць зямлі ў арэнду, а што найгорш адабралі ў яго надзею, атрымаць калі-небудзь зямлю. Ня меці кадзеі, быць галодным, сядзець у зямлянках, глядзець як дзеці пухнуць ад голаду — дык, ці не ўсяроўна якой дарогай ісьці? што рабіць? усяроўна, сьмерці ён не баіцца і мусіць ісьці здабываць кавалак хлеба. Дык і ня дзівецеся, паны, што былі некалі на Беларусі эксцэсы, у гэтых эксцэсах ніхто ня вінаваты, толькі палітыка ўраду.

Тут нехта крыкнуў, здаецца п. рэдактар Мацкевіч, што Тарашкевіча прыгаварыў суд.

Хоць польскія суды зьяўляюцца незалежнымі, але-ж я хачу сьцьвердзіць, што далёка ім яшчэ да судоў незалежных. І з гэтае высокае трыбуны маю сьмеласьць і грамадзкую адвагу заявіць, што калі будзе прапазыцыя, а „ядынка“ хоча такую прапазыцыю падаць, каб незалежнасьць судоў стрымаць на пару месяцаў ці на паўгоду, дык я буду галасаваць за тое, каб некаторых паноў з незалежных судоў можна было, так сказаць, — выслаць на зялёную траўку, бо гэтыя суды ня ёсьць незалежнымі. Гэта ёсьць каста, якая моцна сядзіць, якая закаранела, каб рабіць палітыку вельмі сумную для Беларусаў. І калі будзе прапазыцыя, дык я буду галасаваць за тое, каб некаторых паноў незалежнасьці пазбавіць. Маем паноў Бохвіцаў і шмат такіх асоб, якіх трэба было-б пазбавіць незалежнасьці.

Падрахаваўшы ўсё і багачы, што ў гэтым бюджэце няма ані воднае пазыцыі, ані водвага гроша, ані на беларускую культуру, ані на беларускую кооперацыю, ані на адбудову, я, як прадстаўнік Беларускага Народу заяўляю, што будзем галасаваць проці бюджэту. (Воплескі на беларускіх і украінскіх лавах).

Прапанова пасла Ярэміча ў справе амнэстыі.

Праект амнэстыі для палітычных вязьняў, які быў паданы беларускімі пасламі на першых паседжаньнях Сойму ня быў разгледжаны дзеля таго, што ўрад, хоць і пазьней, падаў свой праект. Як мы ўжо пісалі ў адным з папярэдніх нумароў «Сял. Нівы», урадавы праект не адпавядае жаданьням Беларусаў, а дзеля гэтага на агульным паседжаньні Сойму 19 г. чэрвеня, калі аканчальна разглядаўся праект урадавай амнэстыі, пасол Ярэміч ізноў выступіў з адпаведнымі дамаганьнямі.

У сваей прамове пасол Ярэміч дамагаўся, каб пашырыць амнэстыю з такім рахункам, каб яна ахапіла нядаўна асуджаных у справе Грамады. Дый каб амнэстыя ня была гэтакаю куртатаю, а каб касавала ўвесь асуд.

Прапанова пасла Ярэміча была адкінута зусім нязначнаю большасьцю, усяго толькі 10-цю галасамі (122 за і 132 проці).

Вышэй паданы факт выразна сьведчыць аб бязмэтнасьці амнэстыі, а таксама і аб адносінах польскае большасьці да Беларусаў. Прамову пасла Ярэміча па пытаньням амнэстыі падамо ў наступным нумары.

„Хам“.

Гэтае слова паходзіць ад Хама аднаго з сыноў Ноя, таго Ноя, які згодна старасьвецкае гісторыі ўратаваўся ад патопу. Сын Ноя Хам насьмяяўся над бацькам, калі той падпіўшы апынуўся трошкі ня ў прыгожым палажэньні. З тэй пары імя Хама стала гістарычным і тасавалася да людзей з нізкім роўнем культурнасьці. З часам, калі чалавецтва падзялілася на дзьве клясы: працоўных беднякоў і рожных дармаедаў эксплёататараў, дык апошнія першых падводзілі пагалоўна пад назоў хама, не разбіраючыся ў тым, што хамства адзначаецца ня вонкавым выглядам, не матэрыяльным палажэньнем якога-небудз чалавека, а праяўляецца ў яго ўнутраньнім стане, у яго душэўным складзе.

У нас на Беларусі чужое нам на нацыянальнасьці і духу абшарніцтва і рэнегаты, панскія лякеі ды рожныя прыхвастні і „лізаблюды“ іх, меставая буржуазія ды ўрадоўцы, бяз ніякіх выняткаў падводзілі пад хамства ўвесь Беларускі Народ. Яны не хацелі, дый ім і ня трэ' было ведаць, што „пад шэраю мужыцкаю сярмягаю ня раз б'ецца лепшае сэрца, як пад модным панскім сурдутам“.

Эліза Ажэшка, знаная пісьменьніца, якая паходзіла з нашага краю, якая жыла і працавала ў Горадні, якая, хоць і папольску пісала, але-ж давала абразы з жыцьця нашага сярмяжнага народу бяз ніякіх прымешкаў мазуршчыны, якая апявала хараство і прыгожасьць нашых палёў, рэк і лясоў, паміж іншым напісала літэрацкі твор пад назовам „Хам“. І вось у гэтым творы, у аблічы Паўлюка, яна выявіла хараство беларускае душы, яе запраўдны чалавечы скарб — пашану да чалавека; у аблічы Пронкі яна выявіла тое хамства, якое водзіцца ў панскім палацы, прыгожым звонку, але-ж гнілым у сярэдзіне. Падзеі драмы адбываюцца ў вёсцы над Нёмнам, а прадстаўляюцца яны гэтак.

Селянін — рыбак Паўлюк і Пронка, якая выбілася з пад саломянае страхі і, будучы ў панскіх пакоях служанкаю, дазнала „панскае раскошы“, пазнаёміліся і пажаніліся. І вось, як складалася іх сямейнае жыцьцё! Пронка, вышаўшы замуж не адмовілася ад свайго прызвычаеньня, якое яна прышчапіла сабе ў панскім палацы і замест таго, каб ладзіць сямейнае жыцьцё, яна пачала аддавацца распусьце. У драме дана шмат прыкладаў гэтаму, але-ж сутнасьць ня ў гэтым, а ў тым, што селянін Паўлюк, які згодна панскага сьветапагляду, прышчэпленага і Пронцы, зьяўляецца хамам, усе яе праступкі і грахі, а іх было вельмі многа, кожны раз дароўваў і прабачаў. І, наадварот, замест таго, каб караць яе, дакорваў сябе тым, што ня мае сілы і магчымасьці адагнаць нячыстую сілу ад Пронкі, якую ён кахаў і шкадаваў, як чалавека, душу якога зламалі і скрывілі тыя панскія абставіны, у якіх яна нейкі час жыла.

І вось гэтая драма, дзе гэтак вобразна і яскрава выяўлена душа сярмяжніка і панская „культурнасьць“, адыграна была ў Беларускім Інстытуце Гаспадаркі і Культуры, 16 г. чэрвеня, з прычыны першых угодкаў заснаваньня Беларускага Народнага Тэатру, які, дзякуючы не адпаведным умовам нашага жыцьця ня мог працаваць да гэтага часу, але-ж сваімі прадстаўленьнямі, як на правінцыі так і ў Вільні, паказаў вельмі добрыя пачаткі беларускага тэатральнага мастацтва. Ідэя здабыць сталы Беларускі Народны Тэатр не пакідае беларускае грамадзянства. А адзнакаю гэтага і зьяўляецца тое прадстаўленьне, якое адбылося 16 чэрвеня.

Сама драма вельмі трудная да пастаноўкі, яна вымагае шмат працы, чаго не маглі ўдзяліць тыя асобы, якія яе выканалі. Аднак-жа ня гледзячы на гэта выкананьне зрабіла вельмі добрае ўражаньне. І калі глядзельнік не адчуў у суцэльнасьці вялікшага ўзрушэньня, не дазнаў ад усей ігры эфэктнага зачараваньня, дык у паасобных выпадках ён быў захоплены і задаволены тэю натуральнаю сцэнічнаю ігрою, якую выявілі выканаўцы: гр-ка Ф. Більдзюкевіч у ролі Пронкі, гр. А. Лобан у ролі Паўлюка, гр-ка М. Іванчык у ролі Ульяны сястры Паўлюка, гр. А. Чайкоў у ролі Піліпа мужа Ульяны, гр-ка З. Зімавец у ролі Аўдоці маткі Піліпа, гр. Я. Жукоўскі ў ролі Данілкі малодшага сына Аўдоці, гр. У. Тарасэвіч у ролі Аляксея Мікулы, гр-ка Э. Залкінд у ролі старчыхі Марцэлькі, гр. М. Маскалік у ролі вураднікa і г. д.

На заканчэньне гэтага нарысу, для большай паўнаты, мушу адзначыць наступнае. Апошнее сцэнічнае прадстаўленьне ў Беларускім Інстытуце Гаспад. і Культуры найвыразьней паказала, што мы Беларусы, ня гледзячы на цяжкія і няспрыяючыя нам абставіны, жывём, расьцём і творым... Бо-ж некалькі гадоў таму назад аб гэткім прадстаўленьні ня можна было нат і думаць!...

Гэтае прадстаўленьне сьведчыць і аб тым, што ў нас Беларусаў, калі толькі здабудзем магчымасьць для культурна-асьветнае працы, дык здольнасьцяў і таленту хопіць.

Пры ўсім гэтым нельга памінуць і самых выканаўцаў. Не удаючыся ў паасобны агляд артыстычна-мастацкіх здольнасьцяў кожнага з іх, можна сьмела сказаць, што ў іншых варунках і абставінах сцэнічнае працы, калі-б яны маглі аддацца гэтаму прафэсыянальна, з некаторых з пасярод іх вырабіліся-б артысты запраўды высокай вартасьці.

А пакуль што, за іх ахвярную працу, за іх прыгожую ігру, якая падтрымлівае ў нас надзеі і прыдае нам энергіі для змаганьня з лепшую будучыну — падзяка.

Скарга.

З Савецкай Беларусі.

Чаму не хапае хлеба.

(З газэты „Савецкая Беларусь“ № 117).

Вядома, што сёлета хлебазагатоўкі праходзілі слаба. Дзякуючы гэтаму, пляну завозу хлеба ў БССР поўнасьцю ня выканан.

Аднак гэта яшчэ ня прычны вялікіх „хвастоў“, якія ў апошні час стаяць каля хлебных крам МПРК.

У чаргах стаяць і сяляне. Яны з прыгарадных сельсаветаў.

Акруговы інспэктар гандлю т. Гравіт кажа, што ў апошні час прыгараднаму сялянству мука не пасылаецца. Гэта ён тлумачыць абмежаванай колькасьцю запасу мукі. А раз у гарадзкія хлебныя крамы ідуць сяляне, значыць попыт павялічваецца, і хлеба ў Менску не хапае.

Да ўсяго гэтага неабходна дадаць, што аднэй з прычын „хвастоў“ зьяўляецца норма выпечкі хлеба на хлебазаводзе. Справа ў тым, што кіраўніцтва заводу ніяк ня можа ўгадаць, колькі хлеба трэба выпякаць у суткі. І колькі кіраўнікі заводу ні стараюцца, попыт ашуквае іх. Выходзіць, што хлебазавод — як той баечны фурман: 7 год па аднэй дарозе езьдзіць і... „кажиный раз на эфтом самом месте“.

Калі хлебазавод выпусьціць 1600 пудоў хлеба ў суткі, дык яго ў крамах не хапае. Пройдзе дзень, другі, хлеб выпадкова астанецца і зачарсьцьвее. Тады хлебазаводаўцы рашаюць, што „нор-

ЯКУБ КОЛАС. 10)

Новая Зямля.

(Працяг).

X

НА ПАНСКАЙ СЛУЖБЕ.

У той-жа дзень, праз час каторы,
Прыйшоў сюды Марцін з Каморы,
Лясьнік таксама пры кватэры.
Загады розныя, паперы
Яму ў лясьніцтве даручалі,
Калі з наказам пасылалі.
Яшчэ здалёк, аж каля кліна
Антось заўважыў тут Марціна.
— Ну, прэцца ўжо Марцін з наказам!
Згарэў-бы ты, панок, з ім разам! —
Дабра так пану пажадалі,
Але з цікавасьцю чакалі,
Што ім Марцін тут засьпявае.
— Ну, што нам васпан сказаць мае?
— Наказ прынёс я да васпана!
Наказ такі, каб заўтра зрана
Твой брат Антось йшоў да адбору,
А сам Міхал аб гэту пору
Настройваў лыжы да сялібы —
Падбаць паном на-конта рыбы;
Бяры там невад з рыбакамі,
Паноў парадуй шчупакамі:
Галодны, можа, небаракі,
А мо' абрыдлі ім прысмакі —
Вяндліны, мяса і катлеты —
Павысыхалі, як шкялеты,
Іх вецер з ног чуць ня скідае! —
Марцін тут жарту падпускае.
— Ну вось, ужо і даў задачу!
— Ты нездаволены, як бачу;
Але пастой, Міхал, даслухай,
Тагды ты ўжо глуздом парухай:
Пан прыказаў яшчэ васпану,
Злавіўшы рыбы, каб тады-жа
Сам васпан вёз і да Нясьвіжа
Таму-другому калашману,
Што падпіраюць князёў замак,
Для цешчаў іх і розных мамак.
— Наказ нічога для пачатку!
Што-ж далей будзе, пане братку? —
Э-гэ-гэ-гэ! ня меці спакою! —
Міхал затрос тут галавою: —
Ой, дасца гэта служба ў знакі!
На карк усьсядзе д'ябал ўсякі.
Хіба ён літасьць, сэрца мае?
Ўжо двух у службу запрагае:
Адзін на рыбу — той ў адборку...
Няма на іх, гадоў, паморку,
Вось на такіх чартоў лазатых,
На гэтых джынджыкаў праклятых!
Быў чалавек, што можна-б ладзіць,
Дык вось няма — памёр! Ня вадзіць
На добрых нам паноў ніколі.
А вось такі „Рак“, ліха долі,
Ня будзе меці табе і зносу.
Так, брат: для нашага ён лёсу!
І ёсьць-жа прыказка такая:
„Кляні ты пана — пан сычае!“
Міхал хадзіў і бунтаваўся
І на лясьнічага злаваўся.
— Ідзе работа, сеяць трэба,
Ляжыць ня ўзвораная глеба,
А ты й каня бяры ў прыдачу...
Сказаць-то лёгка — даў задачу!..
Ото бяда! ото галеча!
А меў-бы кут свой, чалавеча,
Ці-ж бы служыў? цярпеў-бы здраду?
Даўно-б у морду плюнуў гаду!
Пашоў ты к ліху! праваліся!
Сам гэтым хлебам падавіся!
— Вось тут-та, брат, і гора тое
І гэта ліха насланое,
Што нам няма дзе зачапіцца,
І мусім з гэтым мы гадзіцца,
Пад дудку панскую скакаць
І іх загады выпаўняць —
Цябе-ж дзяруць, як тую ліпку! —
Марцін з кішэні вынуў піпку,
Цыбук заядла прадзімае
І піпку пальцам набівае.
— Цьфу! лае, бэсьціць з-за нічога!
А мух, брат, мух у носе многа!
І так нясецца ён, васпане, —
Тычына шапкі не дастане!
Не пазірае табе ў вочы,
Глядзіць, бы воўк той, заўжды скрыва
І заўжды злосны ён на дзіва,
І заўжды лаяцца ахвочы...
Ды чорт яго бяры, Міхале!
Што зробіш гэтакай завале?
Ось будзем жыць сяк-так памалу.
Ці гэта ў першы раз Міхалу
Такія справы меці з панамі?
Няхай яны лепш здохнуць самі,
Чым меці праз іх яшчэ згрызоты.
Хіба-ж, Міхале, мы сіроты?
І пан, калі нам пашанцуе,
Пад нашу дудку затанцуе:
Няпраўда — згіне племя злое!
— Калі-ж-та будзе сьвята тое?
Хіба, як возьме нас магіла?
Ня наша, браце, а іх сіла!..
Адно, брат, тут: старацца трэба
Прыдбаць сваю скарынку хлеба,
Бо людзі кажуць: „Хлеб служачы
Ня надта добры хлеб—сабачы!
І не сабака страшан воўку,
Калі прышлося сказаць к слоўку,
Мой пане браце, мой Марцяга,
А ня прыемна яго зьвяга! —
Яшчэ крыху паразважалі
І трохі злосьць сваю сагналі.
Марцін пайшоў, але для пана
Было яшчэ крыху дадана
Ня вельмі добрых пажаданьняў
І пацер розных і літаньняў.
Але дабра, палёгкі, толку
Не прыбыло з таго й на голку.
Спакою тут Міхал ня знае,
Як-бы на колы вада тая,
Ідзе ды йдзе Міхал ў абходы,
І ня ухілішся ад шкоды:
То дуб сьсякуць, бярозу зваляць,
А там і лес табе падпаляць
Або патравяць сенажаці,
Пажнуць траву на корм цяляці.
Народ жадзён, жыве у сьціску,
Гатоў у вочы сыпнуць прыску,
Зрабіць зумыслу дзеля зьдзеку, —
Не, не ўнаровіш чалавеку!
І свой-жа брат цябе кусае,
Бо кожны выслужыцца хоча:
Адно гаворыць табе ў вочы,
Але другое ў мысьлях мае,
І ўжо здарэньня ня мінае
На чым хоць-небудзь зло спагнаць,
Як мае быць, цябе даняць.
А там надыйдзе тое лета,
Глядзі, каб ягад бяз білета
У лесе бабы ня зьбіралі
І на грыбы каб білет бралі,
Так вось заўсёды сьвет зачынен,
І сам-жа ты яшчэ павінен
Палатак пану свой даваць —
Грыбоў і ягад назьбіраць.
А пан табе не спагадае,
Сваю работу загадае:
То пастуха згадзі, служанку,
Да ночы біся спазаранку.
А там надыйдзе касавіца —
Ўставай, чуць гляне зараніца,
Ідзі, касцоў наймай і жней —
Ні ў чым адмовіцца ня сьмей!
Рабі ўсё борзда, гладка, чыста.
Але пагода наравіста,
І ў часе самае работы
У небе ўсходзяцца грымоты,
І невады за невадамі
Працягнуць хмары над грудамі,
Спусьціўшы пасмачкі-палосы,
Зальлюць і копы і пракосы.
І за той жарт Ільлі прарока
Ня будзе меці на цябе вока.
Служы, працуй на пана-ката,
А сам ня ўправішся, дык брата
Бяры ты з дому на падмогу.
Няхай з табою нага ў ногу

ма спажываньня скарацілася і трэба скараціць норму выпечкі". Возьмуць, ды скарацяць.

Вось, такім чынам, і выпечку на панядзелак (21 мая) скарацілі. Выпеклі 1300 пудоў. Хлеба не хапіла. Вырасьлі чаргі.

Трэба, каб НК РСІ заняўся хлебнаю справаю, бо бяз гэтага ўсё і заўсёды будуць складаць на людзей:

—Напряженное состояние потребителя.

Чуць што, дык спажывец, (які знаходзіцца ў „напряженном состоянии,,) ідзе ў чаргу, каб зьменшыць сваё „напряженное состояние".

Нам здаецца, што ўжо даволі гутарак. Пара ўзяцца за справу. Спажывец павінен мець хлеб. Ён не павінен знаць ніякіх „напряженных состояний, „яму дай хлеба, і чаргі ня будзе. А раз чаргі ёсьць, значыць не спажывец вінават. Вінаваты тыя, хто не дае хлеба, а ў першую чаргу МЦРК. С. А.

Хлебны крызіс.

(З газэты „Савецкая Беларусь„ №119.)

Магілёў, 24-5. Вось ужо пяць дзён —каля крам ЦРК вялікія чаргі за хлебам. Хлеба не хапае. Пачатак хлебнага крызісу „сыгналізавалі" ларкі прыватных хлебапёкаў, якія, не атрымаўшы мукі, зачыніліся, і назаўтра раніцою каля каапэрацыйных крам доўгай істужкай выцягнуліся хвасты. У хвастох — шмат сялян з ваколічных вёсак, бо Хлебапрадукт спыніў продаж мукі.ЦРК павысіў выпечку да гранічных разьмераў, тым ня менш попыт не здавальняецца.

Таксама з раёнаў малаўраджайных і пацярпеўшых сёлета ад недароду, атрыманы трывожныя тэлеграмы з патрабаваньнем завозу хлеба.

Сёньне склікаецца нарада па пытаньню хлебнага крызісу.

Што дзеецца ў сьвеце?

Кангрэс міру.

У Варшаве распачаўся міжнародны кангрэс ці зьезд прадстаўнікоў ад шмат-якіх народаў, на якім абгаварываюцца сродкі і спосабы ўратаваць чалавецтва ад войнаў. Гэты зьезд зьяўляецца ўжо 26-м, дык і ня мае ніякага паважнейшага значэньня, бо вынікі працы пэўна будуць такімі самымі як і папярэдніх 25 зьездаў міру.

Забурэньні ў Грэцыі.

У Грэцыі адбываецца вялікшая забастоўка работнікаў. У сувязі з гэтым, у некаторых местах адбыліся сутычкі паміж работнікамі і паліцыяй. Шмат хто думаў, што гэтыя забурэньні выклічуць рэвалюцыю і пераварот. Аднакжа з далейшых падзеяў відна, што напружаннасьць аслабляецца і паважнейшых здарэньняў не прадбачыцца.

Ангельскі голас аб польска-нямецкай граніцы.

Ангельская газэта „Манчэстэр Гардыян", скрытыкаваўшы заяву польскага міністра Залескага аб тым, што быццам эвакуацыя,захопленае Францыяй Рэінскае вобласьці ад Нямеччыны мае сувязь з дагаворам аб „усходнім Лёкарно", піша: „Нямецкія ўсходнія граніцы ня могуць быць прызнаны добрымі, дзеля гэтага і перагляд іх зьяўляецца толькі вымаганьнем адпаведнае мэты. Што датычыць Англіі, дык няхай ніхто не аддаецца ілюзіі, быццам Англія згодна паставіць на карту хоць-бы аднаго салдата для абароны польскіх граніцаў".

Крывавае здарэньне ў югаслаўскім сойме.

На паседжаньні югаслаўскага сойму 19-га чэрвеня, узбуджаны дакорамі апазыцыі сябра ўрадовае кааліцыі пасол Рачыч, некалькімі стрэламі з рэвальвэру забіў двох паслоў — харватаў: Паўла Радзіча і Базарычэка і 4-х паслоў раніў, у тэй лічбе лідэра сялянска-радыкальнага блёку Стэфана Радзіча.

Забітых харвацкіх паслоў пахавалі ў сталіцы Харвацыі Загрэбе, пры вялікім натоўпе людзей, Хаўтуры адбыліся спакойна. Ранены пасол, старшыня сял.-радыкальнага блёку, Ст. Радзіч выдаў адозву да народу з заклікам аб утрыманьні спакою.

Старшыня харвацкае радыкальнае партыі Прыбычэвіч быў прыняты на аўдыенцыі каралём, які паабяцаў зрабіць усе магчымае, каб здаволіць апазыцыю.

Супакой у Кітаі.

Пасьля таго, як армія нанкінскага ўраду пад галоўнаю камандаю ген. Чанг-Кай-Шэка выгнала з Пэкіну ген. Чанг-Тсо-Ліна, які адыйшоў у Манчжурыю, у Кітаі наступіў супакой. Па дарозе з Пэкіну ў Мукдэн на Чанг-Тсо-Ліна быў сгвораны напад. Чанг-Тсо-Лін астаўся раненым; нават пранікли ў газэты весткі, што ён памёр. Кітайскія генералы у тэй лічбе і губэрнатар Манчжурыі, сын Чанг-Тсо Ліна, неяк паразумеліся. У выніку чаго над Кітаем запанавала нацыянальная ўлада пад сьцягам партыі Куо-Мін-Тангу. Новая агульна-кітайская ўлада парадкуе свае адносіны з іншымі дзяржавамі сьвету. Аднак-жа гэтыя дзяржавы, не сьпяшаюцца прызнаць ўрад юрыдычна, хоць фактычны ён ужо зьяўляецца поўным гаспадаром Кітаю.

НАВІНЫ.

— **„Дом Беларускае Культуры".** Беларускае Навуковае Таварыства пастанавіла прыступіць да зьбіраньня ахвяраў на будаваньне „Дому Беларускае Культуры". З гэтаю мэтаю наладзіла „Вечар славянскае песьні„ і выдала да беларускага грамадзянства адозву, заклікаючы яго прысылаць ахвяры і рабіць рэгулярныя адлічкі з пэнсіяў на будову дому.

Гэтае адозвы дзеля недахвату месца „Сялянская Ніва" ня можа зьмясьціць на сваіх старонках, аднак спагадліва адносіцца да самай думкі аб „Доме Беларускае Культуры". Маем толькі маленькія засьцярогі ці ў сучасных умовах беларускага жыцьця ўдасца зрэалізаваць пастанову Навуковага Т-ва і ці такі дом сапраўды стаўся-б „Домам Беларускае Культуры" а ня домам для асабістае грызьні, разьбіваньня супольнае салідарнае беларускае працы на культурнай ніве?! Дагэтуляшнія варункі сужыцьця беларускіх культурных установаў у Вільні скарэй пацьверджаюць гэтае апошняе дапушчэньне.

— **Вечар Славянскае песьні.** У нядзелю 17-га чэрвеня ў салі Беларускае Гімназіі ў Вільні адбыўся Вечар славянскае песьні. Вечар быў распачаты прамоваю праф. Галкоўскага, які ў вельмі трафных сказах, образна схарактэрызаваў народныя славянскія песьні.

Далей адбыліся 4 аддзелы песьні: польскі, расейскі, украінскі і беларускі.

Песьні былі выконваны хорам Беларускай Гімназіі, выступленьнямі солё і дуэтам. Мастацкае выкананьне песьняў і прыгожыя дэкарацыі, адумыслова выпрацаваныя гр. М. Васілеўскім, зрабілі на прысутных нязвычайна добрае ўражаньне.

Вечар славянскае песьні, а таксама папярэдні вечар у Беларускім Інстытуце Гаспадаркі і Культуры, дзе была адыграна драма „Хам", уносяць у беларускае артыстычнае жыцьцё ў Вільні новыя вялікія здабычы.

— **Блазнота.** У папярэднім нумары „С. Н." мы падалі, у спакойнай і рачовай форме, дзьве зацемкі: аб учадзеўшай рэдакц.. і аб паслох, што выслугоўваюцца пэпэсам. Тым часам, у чарговым нумары „Зары Працы", замест выясьненьня па зьместу справы, спатыкаем звычайную бруковую лаянку, не прыдатную нат' для друку. З гэтага вынікае, што факты пададзеныя ў „Сял. Ніве" адказваюць праўдзе, а таксама вынікае, што „Зара Працы" зусім зблазьнілася, ускрашаючы даўнейшыя спосабы грызьні, маральна пахаванага б. кіраўніка газэты.

— **Першая беларуская матура.** Сёлета за дазваленьнем міністэрства Асьветы, Віленская Беларуская Гімназія атрымала аднаразовае права здаваньня матуральных экзаменаў пры адумыслова пакліканай з гэтай мэтай камісіі. Камісія пад старшынством праф. Масоніуса праэкзаменавала 12 абітур'ентаў (з Віленскай і 3 правінцыянальных беларускіх гімназіяў), з якіх 2 ня вытрымалі пісьменных экзаменаў, а рэшта 10 атрымалі поўную матуру.

Віншуем першых беларускіх матурыстых і жадаем ім пасьпеху ў далейшай навуцы унівэрсытэцкай.

— **Беларусізацыя праваслаўнае кансысторыі.** Ходзяць чуткі, што сярод адпаведных дзейнікаў узьніклі думкі аб беларусізацыі Віленскай праваслаўнай кансысторыі, праз перавод урадаваньня на беларускую мову.

Даўно пара правесьці гэта ў жыцьцё!

З жыцьця Польшчы.

Заканчэньне працы Сойму і Сэнату.

Сойм і Сэнат згодна распараджэньня прэзыдэнта 22 г. чэрвеня зачынены, разгледзеўшы бюджэт і некаторыя бягучыя справы. Распачаўся г. зв. летні перарыў у працы, які працягнецца некалькі месяцаў.

Унутраньняя пазыка.

Польскі ўрад абвясьціў унутраньнюю пазыку. Гэтаю абвесткаю ўрад заклікае грамадзян польскае дзяржавы пазычыць яму 50 мільёнаў злотых лічачы іх вартасьць па цане золата. Урад будзе плаціць таму хто пазычыць грошы процант, 4 злотыя за сто пазычаных.

Пазычаныя грошы пойдуць на направу гаспадарчага палажэньня дзяржавы, на г. зв. інвэстыцыі.

Дэфіцыт у замежным гандлі.

Згодна статыстычных дадзеных за май месяц у Польшчу прывезена тавараў на 94 мільёны болей, як вывезена. Дэфіцыт у замежным гандлі Польшчы, які паўтараецца кожнага месяца ўжо ў працягу даўжэйшага часу, сьведчыць аб благім гаспадарчым палажэньні дзяржавы, а праўдзівей яе грамадзян.

НАШАЯ ПОШТА.

Карасэвіч Сьц. Хведчык яз: Грошы ад Вас атрыманы і газэта высылаецца. Чаму Вы не атрымоўваеце—ня ведама. Падаём рэклямацыю на пошту.

Рудаву Габрусю. Газэта цяпер выходзе два разы ў месяц. Усе нумары пасылаем акуратна. За прысланую падпіску будзем высылаць Вам газэту датуль пакуль не пакрыецца падпіска, лічучы па 20 грашоў за нумар.

Ідзе па службе, памагае,
А не, то й сына прыпрагае.
Ці-ж гэта лад? ці-ж то парадак?
Згрызот ня мала, многа звадак.
І як ні біся, ні старайся,
Хоць на кавалкі разрывайся,
Прычэпку знойдзе і аблае,
Яшчэ й пад носам наківае;
А ты цярпі, маўчы зацята
І слухай споведзь пана-ката.
  І крыўда ў тым, мае вы людзі:
І хто-ж то волю даў паскудзе?
На што зямля іх катаў, носіць?
Ой, хто-ж ад іх не загалосіць?
А дзе на іх шукаць управы,
Бо суд „праўдзівы", суд „ласкавы
Паноў за зьдзекі не карае?
І хто цябе тут падтрымае?
Каму паскардзіцца і дзе?
Хто гэту крыўду адвядзе
І трохі згладзіць перашкоды?
І між сабою няма згоды:
Адны другіх-бы тут паелі,
Або ўтапілі-б, каб прымелі.
Адзін другога не пакрые,
Глядзяць, як ворагі ліхія,
Гатовы ліха прыкупіць,
Каб спатайка цябе ўкусіць.
А пан з таго і карыстае
І па чарзе ўсіх пералае.
— Ну-ж і „Рачок"! ото-ж узьеўся!
Чаго на нас ён так насеўся? —
  Казаў, часамі, дзядзька дома: —
І як служыць тут — невядома.
Ото-ж зараза ўжо прыўдасца!
На што на сьвеце гэта трасца?
Služы яму ты ўсёй сям'ёю,
А сам ты хоць жабруй зімою.
Сказаць, ну, меў-бы ты пасаду,
Дык чорт-бы з ім, цярпеў-бы гаду,
Але што тут? асот, галота,
Шэсьць дзесяцін — чаго? балота!
Другія маюць па валоках,
Як Ліхтаровіч у Затоках.
І што-ж? адзін ён службу мае,
Ніхто туды не зазірае,
І, нават, носу не пакажа.
А ты круціся, хвост авечы,
Канца няма той талачэчы,
Ну, проста служба гэта гадзіць,
І кожны нос тут свой усадзіць.
— Вядома, хто дальш ад кватэры,
Таму менш стукаюць у дзьверы,
Да іх дайці ня так-то скора,
І там жывуць сабе бяз гора, —
Гаворыць з зайздрасьцяй і маці: —
А тут, як дзе на воўчай гаці,
Як на пярэсмыках якіх,
Цябе трывожаць кожны міг.
Але-ж і самі вінаваты,
Калі так коціцеся з хаты,
Дзе толькі пан ні загадае.
Ці-ж ён на гэта ласку мае?
Чаму-ж на вас і не налегчы?
Чаму ў хамут вас не запрэгчы,
Калі яго так баіцеся
І так за службу берацеся?
Адзін, вось, служыць — ну, і годзе!
Што патураць яго тэй модзе?
Дзе-ж? мала двух, дык трэці Уладзя!
Чаму-ж на карк табе ня ўсьсядзе?
А трэба, часам, агрызнуцца,
Бо так і будзеш заўжды гнуцца.
— Ого! ты сьмела каля печы,
І праўда: кажаш ты да рэчы.
А ты-б сама, вось, паспытала,
Тады-б ня тое засьпявала,—
Сказаў Міхал крыху сярдзіта: —
І будзе нехаця зашыта
Твая тут губа, мая міла:
Яго тут права, яго сіла!
Або ты знайдзеш праўду ў сьвеце?
Каму пажаліцца, скажэце?
Судзіцца будзеш з ім? За што-жа?
І хто табе тут дапаможа?
Хіба цябе ён тут трымае?
Служыць гвалтоўна прымушае?
Ня хочаш службы, ну, палайся,
Бяры манаткі, выбірайся,
Але куды? дзе твой прытулак?
Нагатавалі табе булак?
Каму ты міл, скажы, ў бядзе?
Эх, ня прыхілішся нідзе!
Паскачаш дрозьдзіка, бы скочка,
Калі няма свайго куточка.
А як працуюць гэта людзі,
Ад іх адбою тут ня будзе...
Чаму-ж яму не казырыцца?
І вон прагнаць не пабаіцца;
Ты з ім ня зграешся ніколі,
Раз ты прымушан да няволі.
— Ну, й будзе езьдзіць—што за дзіва!-
Калі маўчаць яму цярпліва.
Чаго баяцца? не прагоніць
І горш ужо не запалоніць.
І хто-ж, як ты, на сьвеце служыць?
Аб глупству кожнаму ён тужыць,
Ня сьпіць, ня есьць і ног ня чуе,
У лесе днюе і начуе,
З людзьмі грызешся, як сабака, —
А доля ўсё-ж твая аднака.
Чаго-ж так надта выдыгацца?
За што так падаць? так старацца?
Затым, каб больш цябе ганяць?
Часьцей ў аглоблі запрагаць?
І будуць езьдзіць і ня знайся.
А ты маўчы, а ты старайся!...
Каму, каму, а ўжо Антосю
Сказаць-бы можна, каб прышлося,
Бо ён на службу не наймаўся.
— Або я, думаеш, збаяўся? —
Гаворыць дзядзька ў хаце храбры: —
А калі што, дык і за жабры.
— Паслухаць вас, усе вы хваты!
А чуць да дзела — душа ў пяты!
Няма чаго мянціць языкам,
А крык, як быў і будзе крыкам.
— Няхай крычыць і ты крычы!
— Хіба што жабаю ў карчы;
Прынамсі, з гэтакім пасьпехам —
Міхал аклікнуўся злосьмехам.
  Вось так пачнуць казаць бывала,
Ды з тых размоваў толку мала,
І толькі горш удражніш раны,
І сьвет заткнуць гушчэй туманы.
  А пан за службу шчыра браўся,
Па лесе лётаў, прыглядаўся,
Каб дзе заменіць непарадак —
На гэта вельмі быў ён падак.
Але ён злы быў асабліва,
Як граў у карты нешчасьліва.
Тады яго асьцерагайся,
Як ад заразы, ўжо хавайся.
Раз ён віхрыўся, ды няўдала:
Для злосьці стравы бракавала.
Вось у Парэчча пан шыбуе,
Крычыць, Міхала патрабуе.
Каня спыніўшы каля брамы.
Міхал у гэты момант самы
Прыходзіць з лесу, йдзе да пана.
— Чаму на флянсах у васпана
Сьляды быдлячыя? — пытае,
А сам так скрыва паглядае,
Насупіў твар і зрушыў бровы,
— Былі там панскія каровы!.. —
Ох, тут лясьнічы як узьесца!
Ну, не знаходзіць сабе месца!
Дык як затупае нагамі!
Крычыць, махае кулакамі,
А вочы тыя як у зьмея,
Ад злосьці больш яшчэ чарнее,
З астатніх слоў Міхася лае,
З пасады выгнаць пагражае.
Міхал маўчаў, ды нечакана
Ён сам як рушыцца да пана!..
Лясьнічы зразу ўзад падаўся.
— Чаго, пан, гэтак раскрычаўся?
Завошта, пан, мяне так лае?
Згарыць яна няхай, такая
І служба гэта, і пасада,
І гэта крыўда, й гэта здрада,
І гэта панская адплата!..
Няхай яна будзе праклята!!! —
  Міхал тут плюнуў, завярнуўся —
Хоць раз, ды добра агрызнуўся!

Пісьмо ў Рэдакцыю.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Неадмоўце зьмясьціць гэтых некалькі слоў.

Прыціснутая горам пасьля сьмерці без пары пакананага хваробай майго мужа **Лукаша Арэхвы** і ні маючы магчымасьці асабіста падзякаваць усім знаёмым і прыяцелям нашым, ахвяраваўшым свой час і прыняўшым удзел у пахаронах мужа, а таксама прыслаўшым спагаду майму гору, гэтым вось шчыра, шчыра дзякую за добрую памяць і за аказаную чэсьць.

Удава Юлія Арэхва.

Коопэратыўнае сьвята.

3-га чэрвеня коопэрацыя ладзіла свае гадавое сьвята. Дзень гэты коопэратары вызначылі на тое, каб адарваўшыся ад штодзеннае працы абрахаваць свае рады, агледзець здабычы і скіраваць увагу ўсяго грамадзянства на значэньне коопэратыўнага руху для тэй Адбудовы Сьвету, якая даконваецца цяпер.

Працоўныя масы народу на вёсцы і ў месьце твораць багацьце краёў працай сваіх галоў і рук. Але-ж гэтая продукцыйная і чынная роля працоўнае клясы не адпавядае прынамсі яе ўдзелу ў грамадзкім даходзе. Барацьба гэтае клясы за свае правы, аб удзел у грамадзкай маемасьці адпаведна да яе творчае ролі ў гаспадарцы краёў, якая вядзецца на палітычным і прафэсыянальным грунце давала да гэтага часу вельмі нязначныя вынікі.

Бо пакуль істнуе сучасная гаспадарчая сыстэма, апёртая на прыбытку з капіталу, датуль яна запэўняе невялікай клясе ўласьнікаў пераважаючы ўдзел у грамадзкім даходзе і маемасьці.

А грамадзянства ня можа аставацца бяз пэўнай гаспадарчай сыстэмы і ладу, бо іначай загінула б у распружаньні.

Дзеля гэтага, жадаючы зваліць істнуючы гаспадарчы лад трэба збудаваць іншы, лепшы, дасканальнейшы. Шлях гэты цяжкі і мазольны, але-ж адзіны.

Будовай новае гаспадарчае сыстэмы зьяўляецца тварэньне працоўнымі масамі вёсак і местаў уласных коопэратыўных арганізацыяў. Арганізацыі гэтыя адхіляюць эксплёатацыю ці даход бяз працы з гаспадарчых адносінаў, а з гэтым галоўную крыніцу несправядлівасьці пры падзеле грамадзкага даходу.

Дзеля гэтага, творачы коопэратыўныя арганізацыі, адначасна будуем новы грамадзкі лад, апёрты на справядлівасьці і ўзаемнай дапамозе, кіраваны дэмакратычнымі прынцыпамі.

Коопэрацыя зьяўляецца дэмакрацыяй, што арганізуецца гаспадарча. Дробныя коопэратыўныя арганізацыі — гэта маленькія цаглінкі ў гэтай вялікай будове.

А будова, дык ужо вялікая і магутная. Бязупынна ўзрастаючы ўва ўсіх краёх, коопэратыўны рух пашырыўся да тэй ступені, што безпасярэдня ўжо ўплывае на гаспадарчае жыцьцё народаў, а нават адыгрывае што-раз вялікшую ролю ў вырашэньні пытаньняў агульна-сусьветнага значэньня.

Міжнародны Коопэратыўны Саюз ахапляе ў сучаснасьці 45 мільёнаў сяброў — пайшчыкаў, пераважна галоваў семьяў, дзеля гэтага можна рацыянальна гардзіцца мірнай эвалюцыйнай арміяй, якая лічыць ня меней, як 200 мільёнаў участнікаў. Апрача гэтага, знаходзіцца, паміма Саюзу, дужа значная лічба коопэратараў натхнёных тым самым духам устанаўленьня новага паразку на сьвеце на прынцыпах міру і эканамічнага вызваленьня.

Польшча формуючы цяпер сваю гаспадарку, у коопэратыўным разьвіцьці, як і пад шмат якімі іншымі паглядамі, далася выперэдзіць іншым краём. Аднак-ж з пасярод магутнай арміі 200 мільенаў коопэратываў усяго сьвету, знаходзіцца 10 тысяч польскіх коопэратываў і два мільёны сямействаў імі аб'яднаных, якія аб'яднаюць і свае думкі і пачуцьцё ў дзень Коопэратыўнага Сьвята.

Віленская зямля належыць да найбяднейшых і найслабей загаспадараваных правінцыяў. Здратавана яна вайною, абяздолена анальфабэтызмам, галітою і нацыянальнымі спрэчкамі.

Аднак-жа і гэты бедны грунт выдаў багаты коопэратыўны ўраджай. Згодна дадзеных толькі трох коопэратыўных саюзаў: Рэвізыйнага Саюзу Польскіх Земляробскіх Коопэратываў, Саюзу Коопэратыўных Спажыўцоў Рэчыпаспалітай Польскай і Саюзу Польскіх Коопэратываў, у сучаснасьці працуе на тэрыторыі віленскага ваяводзтва: крэдытных коопэратываў — 107, малачарскіх — 58, спажывецкіх — 37, земляробска-гандлёвых — 17, будоўляных — 5, іншых — 4.

Бяручы пад увагу коопэратывы, якія істнуюць асобна і якія яшчэ арганізуюцца, можна сказаць, што маем на тэрыторыі ваяводзтва болей за 300 коопэратываў, аб'яднаных каля 80 тысяч сяброў. Гандлёвыя абароты гэтых коопэратываў перавышаюць 12 мільёнаў злотых за год, выдана пазыкаў 7 мільёнаў злотых.

Роля і значэньне коопэрацыі для грамадзянства і дзяржавы ёсьцьаграмадныя. Ці то ў галіне барацьбы з ліхвярствам і супольнай працы ў разьвіцьці земляробства, ці перадусім — у галіне грамадзкага ўзгадаваньня.

Коопэратыўная арганізацыя зьяўляецца, як-бы маленькім узвышшам, з якога зьнішчаны вайною, вызысканы спэкуляцыяй, патурбаваны нязьлічанымі наказамі і забаронамі, якіх мэты і патрэбы ня можа зразумець, пакінуты і нешчасьлівы шэры спольны ўласьнік дзяржавы кідае далей узрокам і знаходзіць рэчы, аб істнаваньні якіх ня мог нават думаць. Бачыць, што такіх як ён ёсьць мільёны, што зьвязаныя ідэяй коопэрацыі і арганізаваныя гаспадарча зьяўляюцца яны магутнай сілай. Вучыцца мастацтва ўрадаваньня. Будзіцца воля, якая сьведама імкнецца да лепшага, дабраладнейшага і свабоднага жыцьця.

Бачым усе, што будова дзяржавы ад вярхоў ідзе натужна і цяжка. Дабрабыт краю і шчасьце будучага пакаленьня крыецца ў разьвіцьці народных гаспадарчых арганізацыяў. Яны твораць фундамант будучай дзяржаўнай арганізацыі, апёртай на справядлівасьці і запраўднай роўнасьці, якая можа быць пабудавана толькі знізу.

І яшчэ адну, вельмі важную адзнаку коопэратыўнага руху трэба адцеміць. Гэтаю адзнакаю зьяўляецца яго супакойнасьць (мірнасьць). Коопэратыўныя арганізацыі і саюзы яднаюць людзей усіх нацыяў і палітычных перакананьняў. Зьяўляецца жывым прыкладам супольнай творчай працы істотаў, якія разыходзяцца паміж сабою на іншых абшарах дзейнасьці.

На сусьветным становішчы коопэратыўны рух зьяўляецца адным з галоўных дзейнікаў, якія шчыра працуюць для ідэі агульнага міру. Выяўлена гэта ў адозве Міжнароднага Коопэратыўнага Саюзу, што выдана з прычыны Дня Коопэрацыі, якая канчаецца наступным заклікам да коопэратараў усяго сьвету:

„Зьбірайце ў адно ўсе Вашыя сілы — умацоўвайце Вашыя гаспадарчыя здабычы і крысталізуйце Вышыя ідэалы ў ясную адкрытую гаспадарчую палітыку, якая павінна стаць на чале — а не за плячыма — тэй Адбудовы Сьвету, якая даконваецца. Заманіфэстуйце таксама ў гэтым годзе традыцыйную прыхільнасьць коопэратараў да справы Сусьветнага Міру і натхнецьце ўсюды масы сваіх сяброў надзеяй на хуткі надыход у будучыні таго Міру; сваім голасам і Вашаю сілаю зрабеце націск на ўрады сваіх краёў, каб яны дзейна працавалі для справы Міжнароднай Гаспадарчай Злучнасьці і Агульнага Міру".

Здзейсьняцца жаданьні коопэратараў, калі прынамся ў вадзін дзень у гаду, у Дзень Коопэратыўнага Сьвята, якнайбольшая лічба грамадзян зацікавіцца коопэратыўным рухам, захопіцца яго ідэаламі і павялічыць рады ідэйных коопэратараў, у зразуменьні таго, што гэтакім спосабам становіцца на шырокі шлях, які вядзе да лепшай будучыны*).

Антоні Лазінскі.

*) Прыдаючы вялікае значеньне коопэрацыі, зьмяшчаем гэты артыкул у мэтах інфармацыі і зацікаўленьня коопэратыўным рухам нашых чытачоў.

АБВЕСТКІ.

Ад Віленскай Беларускай Гімназіі.

Дырэкцыя Гімназіі паведамляе, што просьбы бацькоў аб дапушчэньні іх дзяцей да ўступных экзаменаў восеньню, будуць прымацца толькі да 15 жніўня. Просьбы пішуцца на імя Куратарыюму Віленскага Школьнага Вокругу, але прысылаюцца разам з дакумэнтамі ў Дырэкцыю Гімназіі.

Дырэкцыя.

Радашкаўская Беларуская Гімназія

8-х клясовая гуманістычнага тыпу.

Дырэкцыя Гімназіі гэтым падае да велама, што прыймовыя экзамены ў Гімназіі на 1928—1929 школьны год адбудуцца ў наступным тэрміне ўва ўсе клясы апрача VIII. У I кл. — 27 і 28 чэрвеня. У клясы II, III, IV, V, VI і VII да 30 чэрвеня. У I клясу дапускаюцца дзеці ў веку ад $9\frac{1}{2}$ да 12 гадоў; у II ад $10\frac{1}{2}$ да 13; у III ад $11\frac{1}{2}$ да 14; у IV ад $12\frac{1}{2}$ да 16; у V ад $13\frac{1}{2}$ да 17; у VI ад $14\frac{1}{2}$ да 18; у VII ад $15\frac{1}{2}$ да 19 гадоў. Кандыдатам перарослым гэтыя гады, патрэбны дазвол Віленскага Куратарыуму.

Дакумэнты: 1) Заява аб прыйме, 2) мэтрыка, 3) пасьведчаньне ба папярэдняй адукацыі для вучыўшыхся ў іншай школе, 4) пасьведчаньне доктара аб паўторным прышчэпе воспы.

Праграмы можна дастаць у Канцэлярыі Гімназіі.

Дырэкцыя Гімназіі.

Гаспадарскі аддзел.

(З кнігі агранома Люста).

28. Шляк Тамаса.

Шляк Тамаса атрымліваецца як адпадак пры вытварстве сталі з чыгуна. Гэтае ўгнаеньне выглядае як цёмны, амаль чорны, дробны парашок.

Па расцечліваьсці фасфарнакіслай вапны тамасшляк займае сярэдняе месца між фасфарытам і суперфасфатам, таму і ўжываюць яго на дзесяціну менш, чым фасфарыту, і больш, чым супэрфасфату, а мяноўна: ад 18 да 36 пудоў на дзесяціну. Досьлед паказвае, што тамасфасфарыт дзее на ўраджай павольней, чым суперфасфат, але дзееньне яго трывае некалькі гадоў.

Тамасшляк добра дзее на ўсе збожжа, але ўжываюць яго звычайна на пясчаныя грунты. Ён ужываецца таксама для ўгнаеньня сенажацяў і балотных грунтаў, для каторых суперфасфат няпрыгодны.

Тамасаў шляк таксама бывае розны. Ніжэйшы яго гатунак зьмяшчае 13 проц. фасфату і каштаваў перад вайною каля 46 кап. за пуд, а лепшы гатунак зьмяшчае фасфату 19 проц. і каштаваў каля 57 кап. у Вільні (цяпер 18 проц. тамасоўка каштуе каля 20 злотых за 100 кілё — 6 пудоў). Трэба заўважыць, што цэны яго мяняюцца.

Дзеля таго, што тамасаў шляк дзее на расьліны павольна, яго даюць грунту пад збожжа загадзя, каб ён мог дачасу пасеву перарабіцца ў грунце. Пад жыта яго трэба даваць не пазьней апошняй воркі, а пад ярыну — у восень.

Перад рассыпкаю па ральлі яго трэба зьмешваць з зямлёю ці пяском, таму што ён вельмі дробны і сухі, і калі рассыпаць бяз дамешкі зямлі, дык яго разносіць ветрам далёка ў бок.

Супэрфасфат ня гэтак сухі, таму яго можна рассыпаць і бяз зямлі, але лепш перамешваць і яго з зямлёю ці пяском. Ведама, перамешваць з зямлёю ўгнаеньні трэба як можна лепш, у праціўным выпадку яны будуць на ральлі рассеены вельмі няроўна.

Суперфасфат, пасьля рассыпкі па полю, можна толькі зьмяшаць з верхнім слоем ральлі бараною, а тамасаў шляк трэба перамешваць з зямлёю на ўсю глыбіню ральлёвага пласту, таму і даваць яго трэба пад загорку па магчымасьці задоўга да пасеву.

Дзеля таго, што суперфасфат дзее на расьліннасьць хутка, але кароткі час, а тамасаў шляк, наадварот, памалу і даўжэйшы час, дык добра даваць пад збожжа абодва гэтыя ўгнаеньні разам, у палавіннай колькасьці кожнага. **Але ні ў якім выпадку ня трэба зьмешваць іх паміж сабою, таму што ад гэтага псуецца супэрфасфат.** Тамасаў шляк трэба даваць пад загорку, а супэрфасфат — пад барану дзён за 3 да пасеву.

Супэрфасфат ня трэба зьмешваць і з вапнаю.

Тамасаў шляк ад сырасьці камянее, таму яго ня трэба трымаць у сырых памешканьнях; дзеля гэтай-жа прычыны яго ня трэба зьмешваць з такімі ўгнаеньнямі, каторыя сырэюць, як напр., каініт, калійная соль і сялетра. Калі і можна тамасаў шляк зьмешваць з каінітам і калійную сольлю, дык толькі перад самай рассыпкай іх, з сялетраю-жа яго зусім ня можна зьмешваць.

Усе фосфарныя ўгнаеньні дзеюць галоўным чынам на разьвіцьцё зярняці, збожжа ад іх атрымліваецца больш умалотнае. На развіцьцё-ж сьцібла і лісьцяў яны не аказваюць дзееньня. Заўважана, што пад дзееньнем фосфарных угнаеньняў збожжа дасьпявае крыху хутчей.

29. Попел.

Другое месца па распаўсюджанасьці належыць у нас тым са спэцыяльных угнаеньняў, якія зьмяшчаюць у сабе калі. Да іх залічаюцца: попел, каініт і калійная соль.

У попеле зьмяшчаецца, апрача калі, таксама і фосфар, у форме фосфарнакіслай вапны, таму яна зьяўляецца ня толькі калійным, але і фосфарным угнаеньнем. Але дзеля таго, што фосфару ў ім мала і фосфарнакіслая вапна, якая зьмяшчаецца ў ім трудна распускаецца, дзеля таго, што яна прапалена ў вагні, дык і значэньне попел мае, як калійнае ўгнаеньне.

Зьмест калі ў розным попеле неаднолькавы. Яго вельмі мала ў попеле саломы і бярозавых дроў. У вылугаваным попеле калі заключаецца вельмі мала, а таму і ўгнойваючае значеньне такога попелу невялікае.

Попел у нас вельмі рэдка ўжываецца для ўгнаеньня грўнтаў, бо ён ідзе на паташныя фабрыкі; у гаспадарках-жа яго зьбіраецца нямнога. Зьбіраны ў гаспадарцы попел ляпей ужываць на кампост. Добра ўжываць яго пад бульбу, буракі і наагул караньплоды, а так-жа пад канюшыну і на ўгнаеньне сенажацяў.

Ужываюць попелу на дзесяціну ад 40 да 150 пудоў. Для балей роўнай рассыпкі, яго трэба зьмешваць з зямлёю, як і фасфаты.

Чым раней перад пасевам даецца попел грунту, тым лепш. Попел дзее на ўраджаі ў працягу некалькіх гадоў.

30. Каініт.

Каініт па выгляду вельмі падобны на звычайную соль; смак яго салёны, пры гэтым яшчэ горкі. Каініт у Нямеччыне стварае вялікія залежы, якія называюцца Стасфурцкімі.

Ужываюць яго ад 12 да 48 пудоў на дзесяціну, але часьцей кладуць яго на дзесяціну 18—36 пуд. Каініт трэба ўжываць на ўгнаеньне па магчымасьці раней перад пасевам. Калі ім угнайваюць грунт пад ярыну, дык лепш рассыпаць яго па ральлі ўвосень.

Зьмешваць яго з зямлёю пры рассыпцы ня трэба. Каініт, пры хаваньні ў сырым месцы, сільна адсырвае і сьпякаецца ў вялікія кускі, перад ужываньнем яго трэба раскрышыць як можна драбней. Чым ён будзе драбнейшы, тым лепш раскідаецца па ральлі.

Ужываюць каініт, так-жа як і попел, для ўгнаеньня грунту пад караньплоды, лён і стручковыя расьліны. Асабліва часта ўжываюць яго пад канюшыну і для ўгнайваньня сенажацяў. Ужываюць яго і для ўгнаеньня ўсіх зернавых расьлінаў але звычайна толькі на пясчаных грунтах. У каініце зьмяшчаецца 12—13 проц. калі. Каштуе ён каля 18 злотых за 100 кілё (перад вайною каштаваў па 40 кап. за пуд) у Вільні.

Адп. Рэдактар: А. Герасімчук. Выдавец: пас. Ф. Ярэміч. Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны—Вільня, Людвісарская 1.